

DAGBOEK VAN EEN *INCOMMUNICADO*
(DE OORLOG GEZIEN VANUIT BRUSSEL)
(Roberto J. Payró voor *La Nación*)

Brussel, vrijdag 7 augustus (1914)

Vandaag is het een dag van verwachtingen geweest, en de bevolking heeft ze niet zonder een grotere nervositeit dan de vorige dagen doorgebracht. Het nieuws dat het veldleger zich heeft teruggetrokken in de richting de hoofdmacht van het Belgisch leger, dat zich waarschijnlijk in Brabant en het westen van de provincie Luik bevindt, was niet van het soort om de kalmte te doen terugkeren. Ondanks dat iedereen zich ervan probeert te overtuigen dat het gaat om een strategische beweging met het oog op een grote veldslag, dat ze uitgevoerd wordt om de troepen, die het zo nodig hebben na de lange dagen van meedogenloze strijd, te laten uitrusten. Een strijd die ze met zoveel ijver hebben gevoerd, dat ze de enthousiaste lofbetuigingen van koning Albert, die deze in de volgende dagorder toekent, met verve verdient hebben. Deze dagorder werd uit zijn algemeen hoofdkwartier verstuurd, waarvan we de locatie niet kennen, maar dat zich waarschijnlijk in de buurt van Leuven bevindt :

“ Soldaten ! Uw kameraden van de derde legerdivisie en van de vijftiende gemengde brigade zullen zich terug bij u voegen, na als helden de versterkte vestigingen van Luik te hebben verdedigd.

Aangevallen door een wel vier maal grotere strijdmacht,

hebben ze al hun aanvallen teruggeslagen. Geen van de forten werd ingenomen. Standaarden en grote aantallen gevangenen zijn trofeeën van die hier van getuigen.

In de naam van de natie groet ik u, officieren en soldaten van de derde legerdivisie en de vijftiende gemengde brigade. U heeft al uw plichten vervuld, eer gebracht aan onze wapenen en aan de vijand getoond wat het hem kost een vredelievend volk onterecht aan te vallen, dat uit zijn reine geweten een onoverwinnelijke kracht zal putten. Het vaderland is met rede trots op u !

Soldaten van het Belgisch leger !

Vergeet niet dat u de voorhoede vormt van de immense legers die aan deze gigantische strijd zullen deelnemen, en dat we enkel wachten op de aankomst van onze Franse wapenbroeders om naar de overwinning te marcheren. De hele wereld heeft de ogen op ons gericht, toont hen met uw kwieke slagen dat u vrij en onafhankelijk wilt leven !

Frankrijk, het nobele land dat we doorheen de geschiedenis steeds met rechtvaardige en gulle werken geassocieerd terugvinden, snelt ons te hulp en haar legers betreden ons grondgebied.

In uw naam dirigeer ik haar een broederlijke groet.”

Ik moet tegenover deze levendige dagorde de proclamatie van Wilhelm II plaatsen, die deze gisteren, 6 augustus, aan het Duitse leger en de Duitse eskaders dirigeerde, en waarin hij als volgt zegt :

“Na een vrede van tweeënveertig jaar, roep ik alle gezonde Duitse mannen te wapen. Het gaat hier om het beschermen van ons heiligste bezitting, het gemeenschappelijke vaderland, ons thuis, tegen een kwaadaardige agressie. We zijn omringd door vijanden, dat is de karakteristiek van onze situatie. We moeten ons klaarmaken voor een moeizame strijd met grote offers. Ik vertrouw erop dat de oude krijgsgeest nog steeds leeft in dit Duitse volk, deze krachtige militaire geest die de vijand overal aanvalt waar hij ze vindt, tegen elke kost, en die altijd de vijand achterdocht en angst heeft ingeboezemd. Ik heb vertrouwen in deze geest, Duitse soldaten ! In elkeen van jullie leeft de ontvlamde en ontembare wil tot overwinnen ! Elkeen van u weet, wanneer het past om te sterven als een held ! Herinnert u ons grote en glorieuze verleden ! Herinnert u dat u Duitser bent !

God zij met ons !”

De Brusselaars bediscussiëren deze proclamatie op ironische wijze, zeggende :

“Kwaadaardige agressie ? Inderdaad ! De Keizer heeft gelijk ! Wij zijn echter niet verantwoordelijk voor deze agressie ! En als God deze keer aan de kant van de Duitsers staat, dan spijt het ons voor hem, want hij heeft nog nooit een dergelijk onrecht begaan ! “

En doelende op de andere proclamatie van de Keizer, waarin hij spreekt van de *“Duitse Gladio”*, van de grote Duitse sabel, neuriën ze een komische strofe uit *“la Grande*

Duchesse” :

– *Voici le sabre ... le sabre ... le sabre mon père !*

Want dit volk, en ik wordt het niet moe dit te herhalen, behoudt, ondanks alles, haar goed humeur. Ik geloof haast dat het goed humeur de laatste dagen nog toegenomen is, dankzij het geloof in de rechtvaardigheid van hun zaak, en de hoop dat zij die hen kwaad gedaan hebben zullen bestraft worden. Om het af te maken, herhalen ze de woorden van het Engels personage bij zijn afscheid :

“ *De Duitsers beginnen een Napoleontische oorlog ... zonder Napoleon.*”

* * *

Vandaag hebben we de details leren kennen van de tweede nachtelijk aanval op Luik, uitgevoerd door de Duitse troepen in de nacht van woensdag 5 op donderdag 6 augustus. Aan deze aanval hebben het 7°, 9° en 10° korps deelgenomen, dat wil zeggen, zo'n honderdtwintigduizend man.

De positie werd verdedigd door de derde divisie, versterkt door de mobiele troepen die bestonden uit voormalige leden van de milities en de burgerwacht, wat een totaal van min of meer vijfendertigduizend man opleverde, waaraan we de garnizoenen van de forten, die in hun vestigingen bleven, moeten aan toevoegen.

De twaalf forten van Luik vormen een cirkel van min of meer 30 kilometer rond de stad.

Zes onder hen werden aangevallen, dezelfde die de intervallen op de rechteroever van de maas moeten verdedigen. Dit waren de forten van Barchon, Evegnée, Fléron, Chaudfontaine, Embourg en Bonnelles. Deze moesten de intervallen tussen Flémalle-Bonnelles, Bonnelles-Embourg, Embourg-Chaudfontaine, Chaudfontaine-Fléron, Fléron-Evegnée, Evegnée-Barchon en Barchon-Pontisse verdedigen.

De eerste nacht deden de Duitsers een grote inspanning bij de opening aan Fléron-Evegnée, dat zich speciaal leent aan de opmars van aanvallende troepen. De tweede nacht echter, teruggeslagen ondanks hun gunstige positie, gebruikten ze een list, waarbij het 10e korps een vurige aanval deed op de twee openingen ten zuiden van Luik, Flémalle-Bonnelles en Bonnelles-Embourg.

Gezien de stormloop was het noodzakelijk om belangrijke versterkingen te sturen naar de verdedigers van deze intervallen, waardoor de nabijgelegen forten verzwakt werden. Terwijl de Duitsers beschikten over zo'n zeventienduizend man per interval, konden de Belgen slechts rekenen op vier- à vijfduizend man, in sommige forten meer, in andere minder. De aanval concentreerde een groot aantal troepen tegen de gekozen sector, om deze te overweldigen. De verdediging transporteerde haar troepen binnen de verdedigende gordel, de troepen van de ene interval inroepend om een ander te ondersteunen. Enkele onder de Belgische eenheden deden midden in de nacht marsen van wel 40 tot 50 kilometer, na slag geleverd te hebben en voor opnieuw slag te leveren bij hun aankomst.

De Duitsers vielen dus in grote getallen aan bij de twee zuidelijke intervallen, terwijl ze hun offensief bij de overige opvoerden om te voorkomen dat de verdedigers deze konden ontzetten. Het was een enorme strijd. De zuidelijke Belgische troepen, ondanks hun numerieke minderheid, bleven een heldhaftig verdediging voeren. De Duitsers stortten zich in de aanval en vielen bij honderden. De Belgen dienden ontzet te worden, en de nabijgelegen eenheden stuurden hen versterkingen.

De Duitsers deden hierop een nieuwe poging bij de opening aan Evegnée-Fléron. De strijd ving aan rond de dorpen van Retinne en Queue-du-Bois, en bij de diep uitgegraven verdedigingswerken, die omgeven waren door prikkeldraad en grachten. De verdedigers van deze openingen

werden verslagen en teruggedrongen na een heldhaftige strijd.

Gelijktijdig met de aanval op de openingen, opende de Duitsers de aanval op de forten. Men zag ze in dichte rijen oprukken bij het licht van de maan of onder de bakens van de schijnwerpers, richting de helling, die gevormd werden door het gloeien van de heuvels en prikkeldraad dat men voor de grachten van de forten vond. De troepen van de eerste lijn voorop, uitgerust met tangen om de prikkeldraad door te knippen, de overigen lagen plat ter aarde, in stilte wachtende tot er een voldoende grote opening gevormd werd om de grachten te bereiken.

Onderwijl ontwaakten de koepelkanonnen, en de 5,7 mm lopen spuwden granaatscherven voort, terwijl de infanterie van het fort, wachtende op de borstwering bovenaan de betonnen muren zonder ophouden op de vijand vuurden.

De veldartillerie die binnen de forten opgesteld stond deed het meest schade. Generaal Leman had een batterij naar elk fort gestuurd, en haar schoten bestreken de gehele helling. De commandant van het fort, die zich op een uitkijkpunt bevond, wachtte het moment af dat de aanvallers zich op de helling begaven en zich ter aarde gooiden om het bevel te geven tot schieten, waarna de kanonnen onmiddellijk reageerden, bedient door artillerie-personeel dat zich geheel beschut binnen het fort bevond, en op automatische wijze twintig schoten per minuut lossende. Men moet zich rekenschap geven van het feit dat elk schot tweehonderd kogels richting de vijand stuurde.

Op de gehele helling werden de aanval gedecimeerd en verbrijzeld, en de forten bleven volledig in bezit van de Belgische troepen.

Hetzelfde gebeurde niet bij de interval van Fléron-Evegnée. De Duitsers waren hier binnengedrongen, gooiden zich op de artillerie en openden het vuur op de stad. De belgen namen nu het offensief over en slaagden er in om het interval te heroveren. De Duitsers beschikten echter over een groter aantal troepen, en bezetten definitief de positie.

De weg naar de stad was open ...

Haar kanonnen terug in batterijen opstellende, schoten de Duitsers opnieuw op Luik. Een granaat viel in de Pitteursstraat, een andere op de Maghin-brug en nog een op Bressoux. De vierduizend koeien die graasden in de vallei werden naar Ans gedreven. Men bombardeerde gelijktijdig de wijk van Outre-Meuse en het centrum van de stad. Vanuit hun positie domineerden de Duitsers de stad terwijl ze onttrokken bleven aan de artillerie van de nabijgelegen forten. Er sloeg een projectiel in op het het laboratorium van Professor Troisfontaines in ziekenhuis van Baviera. De operatiekamer van Dr. Tecquenne werd vernield door een bominslag.

* * *

De gruwelen van de oorlog !

Ik heb hier een verhaal over de burgemeester van Warsage, de heer Ferdinand Fléchet :

“Wanneer men hoorde dat de Duitsers naderden, liet de burgemeester op de muren een proclamatie aanbrenge n waarin hij de inwoners aanra adde om de meest strikte neutraliteit in acht te nemen.

Dinsdag 4 augustus kwam de voorhoede het dorp binnen. De officieren meldden zich aan het huis van de burgemeester, en vier onder hen namen hier intrek. Men sprak natuurlijk over de oorlog, en de officieren vroegen wat voor troepensterkte het Belgische leger aan de Maas bezat. De heer Fléchet antwoordde dat hij dit niet wist, en mocht hij het geweten hebben, hij het ook niet verteld zou hebben. Een van de officieren klopte hem lachend op schouders.

De volgende dag kwamen opnieuw twee Duitse officieren toe, en de burgemeester liet een tweede bekendmaking publiceren, waarin hij aan de bevolking vroeg rustig te blijven. Een groot aantal troepen trokken door het dorp zonder enig incident. Donderdag 6 augustus echter, had de burgemeester zich teruggetrokken om te rusten. Plots hoorde hij een granaatontploffing. Hij sprong uit zijn bed en liep de straat op. De Duitsers eisten dat hij heel de bevolking samenbracht, en de burgemeester smeekte de buurtbewoners om hieraan te gehoorzamen. Wanneer iedereen samengekomen was rond de burgemeester, duidden de Duitsers veertien inwoners aan, hen er van beschuldigend dat ze op de troepen hadden geschoten. Ze werden aangehouden en men dreigde tegen de burgemeester dat men hem zou fusilleren indien er nog een schot zou worden afgevuurd.

De heer Fléchet verklaarde dat het erg onwaarschijnlijk was dat één van de buurtbewoners het vuur geopend zou hebben. De veertien gevangenen werden meegevoerd naar het kampement, en men fusilleerde onmiddellijk vijf onder hen in het bijzijn van de burgemeester. Een priester uit de omgeving kwam tussenbeide voor een buurtbewoner van Warsage, die dement was, maar tevergeefs, want ook hem fusilleerde men.

Hoewel men de gevangenen verboden had om te spreken, stapte Fléchet op een officier af om te trachten zijn onschuld te bewijzen. Op dat moment kwamen twee andere officieren per automobiel langs, dezelfde die hij gastvrij in zijn huis had ontvangen. Zij vertelden dat hem dat hij waarschijnlijk niet gefusilleerd zou worden, maar oorlogsgevangenen zou blijven.

De volgende ochtend, om vier uur, werd hij in vrijheid gesteld, samen met een oude schrijnwerker. Twee andere buurtbewoners waren net opgehangen, en het is mogelijk dat men nog enkele anderen heeft gefusilleerd.

Fléchet verliet Warsage, en vertrok in de richting van de grens. Hij slaagde erin op het Nederlandse dorpje Eysden te bereiken, waar hij opgepikt werd door twee Nederlandse journalisten die hem in een rijtuig naar Maastricht voerden.

Een van deze twee journalisten, die zich uiteraard gehaast heeft om de feiten wereldkundig te maken, communiceerde ook naar zijn krant de volgende indrukken van een bezoek aan het Duitse leger, die ik hier neerschrijf omdat ze toch een zeker belang hebben :

“Ik ben via verloren paden tot middenin de Duitse reservetroepen geraakt. Van wat ik heb kunnen zien, lijkt het mij dat allen voorbereid zijn voor de opmars (Zijn telegram dateert van 7 augustus). De mannen zijn zeer nerveus en het is duidelijk dat men hen in het duister houdt over wat er aan het Belgisch front gebeurt. Zo vroeg een kwartiermeester of *“we nog ver van Parijs zijn”*. Ik durfde niet antwoorden, omdat enkele officieren naderden ... Wanneer die laatste ontdekten dat ik Nederlander was, vroegen ze me of men in Holland klachten had over de Duitse manoeuvres aan de grens, en ze leken verrukt wanneer ik hier negatief op antwoordde. Ze zeiden me dat het hun speet dat ze tegen de heroïsche Belgen moesten vechten, en dat moedige soldaten hadden moeten vechten tegen vrouwen en kinderen omdat het hele volk zich op de reguliere troepen had gestort ...

“Maar – zo voegde een Oberleutenant toe – België wordt bestraft omdat ze ons werk tegen de smerige Fransen (drekkige Franzosen) hebben onderbroken”.

Onmiddellijk vroeg een andere mij wat de gemoedstoestand van de Nederlanders was, en ik antwoordde droog dat we ook een klein land waren, klaar om onze nationaliteit en onafhankelijkheid duur tegenover eenieder te verkopen.

De officieren fronsten, schudden het hoofd en zeiden met een zucht :

“Wij houden ons niet bezig met politiek. We voeren enkel de bevelen van de Keizer uit, maar we denken dat er al teveel Duitsers zijn gevallen op deze bodem, en dat, aan het eind

van de oorlog, de regering zal verklaren tevreden te zijn met het ontruimen van het grondgebied”

In de loop van dit gesprek insinueerde de officieren dat de vijandelijke pers waarschijnlijk zou spreken over gruweldaden begaan door *“de barbaren van keizer Wilhelm”*

“Ja – zei de oudste – men zal bewaren dat burgers geëxecuteerd en gefusilleerd zijn, van de duizend achthonderd inwoners van Berneau, blijven er slechts een driehonderd over. Maar zij hebben het gewild, en we moesten het doen als we ons niet langs achter wilden aangevallen zijn, of verraderlijk vermoord worden.

Ik heb geprobeerd om verder te gaan, maar men stond het mij op zeer beleefde wijze niet toe, onder andere, gezien het gevaar dat ik zou lopen omdat de schildwachten niet zouden kunnen uitmaken of ik vriend, vijand of neutraal was.

De officieren schudden me vriendelijk de hand, zeggende:

“Zeg aan uw vrienden, aan uw landgenoten, dat het Duitse zwaard uit de schede is gekomen, en dat de troepen niet willen weten van een aftocht, zelfs al zou heel Europa zich verenigen tegen ons.”

Nota: Deze brief, die ik nochtans verstuurd had voor deze die de dagboekfragmenten van de 8ste tot de 12e bevatte, werd me door de post terugbezorgd. De andere niet ! Wie weet welk lot haar beschoren is.

Roberto J. Payró

Copyright, 2014 : Nathaniel BOVIN, voor de
Nederlandstalige vertaling

PAYRO ; « . *Diario de un incomunicado. La guerra vista desde Bruselas (2)* », in LA NACION ; 19/11/1914.

PAYRO ; « . *Diario de un incomunicado. La guerra vista desde Bruselas (3)* », in LA NACION ; 20/11/1914.